

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 27. oktobra.

Selilci in spreobrnjenci

Pri velikih političnih prelomih se vedno pojavlja tudi tisto »preseljevanje« borcev, ki so v prejšnjih razmerah hvalili in podpirali odstranjeni politični sestav, v novih razmerah pa skušajo preiti — bolj ali manj hitro — k borcem za nove razmere. To preseljevanje gledajo tisti, ki so se izpostavljali za nove razmere že pod prejšnjim stanjem in mnogokrat naravnost v boju s »selilci«, vedno z odporom. Saj je ono brez dvoma otipljiv izraz oportunitizma, koristoljubja in dobičkarstva takih »selilcev«.

S stališča morale so »selilci« te vrste kaj neprijeten pojav. Oni so sposobni s samo pridružitvijo k novim razmeram le-te »pokvariti«, oni znajo novim razmeram odvzeti značaj novosti, drugačnosti. Ta nevarnost je resnična; zato bodo »selilci« vedno nedobrodošli in se jih bo novo stanje, oziroma se jih bodo tisti, ki so novo stanje pomagali ustanoviti, otepli.

V skoraj enako kritičnem položaju pa se nahajajo tudi taki, ki jih je razvoj dogodkov, bodisi pred spremembo ali zaradi njenega nastopa, prepričal, da so bili v prejšnjih razmerah zmotno v dobri veri, in ki zaradi tega prelomijo s preteklostjo, da se pridružijo bivšim nasprotnikom. Kajti to, da so v zmoti podpirali prejšnje razmere, je težko dokazati, kaj šele o tem druge prepričati. In vendar zaslužijo ti »poboljšanci«, da jih novo stanje sprejme, da jim zaupa in da jim da priložnost za boljše delo.

Razloček med obema vrstama ljudi, ki ustvarjajo dotok sil, podpirajočih novo stanje, je težaven. Tako težaven, da se dostikrat pripeti zamenjava usodnega učinka: tisti, ki je v dobri veri branil prejšnje stanje, pa se prepričal o svoji zmoti in skuša sedaj popraviti, je zavrnjen, oni drugi, ki je iz dobičkarstva zaslanjal prejšnje stanje in iz koristoljubja prestopil v nasprotni tabor, je pa sprejet in mu je mogoče celo to, da izrablja novo stanje spet v svoj osebni prid.

Med obema vrstama pa je treba razlikovati. Kje je tisto merilo, ki to vendarle omogoča? Ali to merilo sploh obstaja?

Vzemimo primere, ki nas bodo hitro prepričali, da to merilo ne obstaja, temveč da je tudi edino pravilno. Zlasti pravilno za tiste, ki so bili vidni podporniki drugačnih razmer in ki zdaj spet vidno branijo spremembo, čeprav je ta sprememba obsodba prejšnjih razmer. V ta namen mora imeti merilo lastnost, da ne sodi hkrati neobveščeni, zavedeni in nezavedni širokih ljudskih množic.

V času prvih volitev po oktroirani ustavi iz leta 1931. je na primer tale Janez, minister v tisti vladi, po takratnih, prav tako oktroiranih političnih predpisih, obhajal shode in razlagal upravičenost uvedbe javnega glasovanja. Zatrjeval je, da je tak način glasovanja edini, ki je svoboden in ki ustreza spoštovanju junaštva, katero obvladuje miselnost srbskega kmeta.

Drug takratni agitator, recimo Adolf, izbran iz zanesljivih pripadnikov porajajoče se, toda še zanikavane stranke, je šel še dalje in je v radiu obravnaval pravičnost in primernost doslednega in popolnega odkritega oportunitizma. Zaklical je, da je bolje biti za mizo, kakor pa pod mizo, in pristavil, da se je on sam tega vodila še zmeraj držal.

Sočasno, ko so Janezi, Adolfe, Alberti in Ivani in drugi tako prepričevali volilce, pa niso vsi nasprotniki morali samo molčati, temveč niso smeli niti postavljati nasprotnih kandidatur. In zmagala je bila za Janeze, Adolfe, Alberte in Ivane popolna, tako popolna, da so uradno razglasili tudi večnost svoje zmage.

Zanašanje na večnost se jim ni izkazalo. Čas jih je drugega za drugim odrinil od oblasti in jih porival vedno bolj daleč od nje. Drug za drugim so pričeli izpovedovati privrženost k demokraciji, še več, k demokratizaciji sestava in k sporazumu, ki ga je prav njihni čas rešil tako,

da ga je odstavil z demokracijo vred z dnevnega reda. Edino geslo, katero so še obdržali, je jugoslovenstvo, kar je hkrati lojalno in protislovno, kajti jugoslovenstvo je v popolni opoziciji z demokracijo in sporazumsko politiko.

Javnost sprejema njihno spreobrnjenje z nezaupanjem, vendar se mnogi poslužujejo njihnega časopisja za objavljanje svojega mnenja. Dandanes imate več časnikov, ki sodelujejo pri njih neoporečni opozicionalci, čeprav so lastniki teh časnikov vzdrževali režime diktature. Tako sodelovanje pravih s krivimi zabrisuje razpoke, ki bi morale zaradi politične morale ostati vidne, medtem ko predstavlja zalivanje razpok nekažno moralno amnestijo krivcev in sokrivcev.

Gotovo je krivično, odklanjati sodelovanje vsakterega borca, ki se je kedaj v preteklosti nahajal v nepravem taboru. Gotovo pa je tudi nevarno vsakterega od njih sprejeti in jim dati

Izidor Koštrun:

Pred novim koledarjem

(Nadaljevanje.)

Torek, 19. X. 1937. — Na čelo vseh beležk postavi »Jutro« poročilo o tem, kako so sprejemali dr. Stojadinovića na ljubljanskem kolodvoru. Posnemajoč iz ponedeljskih popoldanskih glasil JRZ omenja, da so prišli na kolodvor skupina akademikov, zastopstvo slovenskih fantov v krojih in narodnih nošah, odposlanci ljubljanske JRZ in pozdravili so dr. Stojadinovića z vzkliki: »Bog živi!«. Akademik Cesar je imel nagovor, ki ga je sklenil z besedami »Živel voditelj Jugoslavije!« — V drugih beležkah manjše važnosti omenja mnenje dr. Spahe in dr. Nedeljkovića o sporazumu. Z zadoščenjem beleži »Jutro« tudi prepir med »Slovenecem« in »Hrvatsko stražo«, ki mu pravi »prepír v domači hiši«. — »Slovenec« sprejema ironično med »domače odmeve« poskuse »obnovitve« SLS, na katere namiguje »Jutro«, in zahtevo »Hrvatskega dnevnika«, ki hoče imeti volitve, da se bo videlo, kdo ima zaslonbo v narodu.

Sreda, 20. X. 1937. — Iz »Slovenca« izvemo, da so v nedeljo zborovali socialni demokrati v Zagrebu pod predsedništvom Haramine in se izrekli proti sporazumu in trem narodom v državi; tudi HRS je imel občni zbor in pozdravil angleško »Trade Union«, medtem ko je med JRZ in pravoslavjem nastopilo premirje, zaradi katerega bode sprejetih 23 poslancev spet v klub JRZ, »samo Voja Janjić ne bo več sprejet«. Nazadnje dožene, da je govoril na zborovanju JRZ v Osijeku glavni mislec JRZ Gjura Janković in modroval med drugim tako-le: »Sedaj sedi dr. Maček kot kak vezir v Kupincu, k njemu prihajajo združeni opozicionalci in on jim narekuje sporazum. Iz Zagreba pa nihče ne mara priti v Belgrad, in to je največja sramota, kar so jih Srbi mogli doživeti. Sporazum je bil sklenjen dne 1. decembra 1918. Če pa hočejo Hrvati popolno samostojnost, pa smem reči, da jo bodo dobili, če in ko bo dr. Maček pristopil k dr. Stojadinoviću in bosta na to skupaj delala za napredek države.« — V »narodni skupštini« je odgovoril Čirić na vprašanje glede cenzure časopisja, da je o tej stvari že govoril in da se mu zdi anahronistično govoriti spet o tej stvari, ko so vendar na dnevnem redu važna in resna vprašanja. — »Jutro« prenaša iz »Obzora« mišljenje, da dokazuje govor dr. Kreka, da je slovenski del JRZ proti sporazumu, kakor tudi iz »Pravde«, da mislijo muslimani prav tako. Razen tega beleži stališče hrvaških socialnih demokratov, ki so spet poudarili, da so bili, da so in da bodo vedno za narodno edinost, in omenja govor dr. Grbe na zboru omladincev JRZ, ki je tudi grajal sporazum. Nazadnje prinaša iz »Vremena« poročilo o demonstracijah frankovcev pri odkritju spomenika Evgenu Kumičiću, in pravi, da se

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

besedo in vpliv. Tisto merilo, ki preprečuje krivičnost na obe strani, je pametno raziskovanje vsakega primera za sebe v smeri: Ali se je dotičnik v času svojega prejšnjega, škodljivega, protidemokratskega in protinarodnega delovanja uveljavil s položaja, ki je nasprotnika vezal, poniževal in mu zapiral usta. Če je Janez ali Anton zatrjeval, kakšne moralne vrline so povod za uvedbo javnega glasovanja, ni odločilna okolnost, da je bila ta trditev zasmeh resnične politične morale, temveč okolnost, da ni smel nihče Janezu odgovoriti in mu dokazati na enakovreden način nedostojnost njegovega zatrjevanja.

Tega se moramo zavedati in po tem merilu moramo ceniti, kadar premišljujemo o tem, kako naj se obravnavajo »grešniki preteklosti«. Če se bomo ravnali po tem merilu, bomo lahko prav dobro izločili »odgovorne« od »neodgovornih«. Kakor hitro so pa ugotovljeni odgovorni, se ni bati, da bi mogli zaiti med ustvarjalce novih razmer in novega stanja ali pa te razmere in stanje izrabljati spet v svoj osebni prid.

»Vremenu«, ki je kot edini list vedel o teh demonstracijah, vidi, s kakšno naslado jih priobčuje.

Četrtek, 21. X. 1937. — V domačih odmevih se ozre »Slovenec« na levo in ponatisne iz »Straže« in viharju primerjavo med »Delavskim listom« in nekim zamejskim listom. Nekoliko besed privoščiti tudi pojavu malih listov, ki se porajajo od časa do časa, nato pa spet izginjajo. Pravi, da je med njimi neka notranja zveza. — »Jutro« zaznamuje nadaljevanje kampanje, ki jo vodi proti sporazumu »Samouprava«, in omenja iz domačih krajev pisavo »Domoljuba« o »naših ljudeh« in »bivših režimih«. Posebno se mu dopade v tej zvezi poslanec Gajšek, ki ga razglasa »Domoljub« za »našega človeka« in ki je kandidiral leta 1931. na seznamu Petra Živkovića, leta 1935. pa na seznamu Boška Jevtića in bil obakrat izvoljen. (»Jutro« in tudi nobeden drugi takrat še ne ve, da bo isti Gajšek kandidiral in izvoljen tudi leta 1938., torej tretjič, s spremembo, da bo kandidiral in izvoljen na seznamu dr. Milana Stojadinovića in da se bo s temi dejanji izkazal kot gotovo najspodobnejši poslanski kandidat Slovenije.)

Petek, 22. X. 1937. — Pod naslovom »Zbegano plemstvo« objavlja »Slovenec« pet dni star dopis z Rakeka, ki se peča s tamkajšnjimi jns-arji. »Jutro« pa prinaša vrsto beležk, ki omenjajo: 1. protestne resolucije JRZ proti sporazumu, 2. nove grožnje »Samouprave« belgrajskim listom (ker ne poročajo o zaslugah JRZ), 3. naporu JRZ za ohranitev unitarizma v državni ureditvi, 4. namere dubrovnškega mestnega sveta glede sporazuma, 5. priprave za prvi državni kongres omladine JRZ v Belgradu, ki se bo vršil 24. oktobra.

Sobota, 23. X. 1937. — Med »Jutrom« in »Slovenecem« se kuha prepír zaradi tega, ker mestni sveti v dravski banovini ne čutijo potrebe, da bi se zavzeli za v zagrebškem sporazumu zanikano narodno enotnost, čeprav tvori ta bistven del idejnega programa JRZ. »Jutro« dostavlja, da jns-arjem take resolucije ni treba sklepati, ker je tako celokupna JNS od vsega začetka za narodno enotnost, zato tudi ne pridejo v mučni položaj »Slovenca«, ki je narodno edinost od prve spremembe Živkovićevega režima v letu 1931. dalje zanikal, od srede leta 1935. dalje nekaj časa pisal o »državnem narodnem edinstvu«, nato krepko zajadril v protiedinske vode, v nedeljo, 10. oktobra letos pa s kislim obrazom priobčil članek Avale, ki graja sporazum najostreje vprav zaradi nasprotovanja narodni enotnosti. Po mišljenju »Jutra« je svet strmel, ker niso v Kopitarjevi ulici popokali stroji, ko je tekel skozi nje stavek »brez enega naroda ni ene države«. — Po pisavi »Glasnika JRZ za savsko banovino« v HSS ni vse v redu. (Nadaljevanje prihodnjije.)

Vasil Seizov:

Bolgari in južnoslovansko vprašanje

Piscec pričujočega sestavka je urednik za južnoslovansko rubriko pri največjem bolgarskem dnevniku »Zori« (122.000 naklade). Je tudi velik prijatelj Slovencev, in v »Zori« je že večkrat priobčil zapiske iz našega lista, ki so zadevali slovenske, južnoslovanske in splošno slovanske stvari. Pomagal je s svojim delom, da Bolgari naše slovensko vprašanje pravilno razumevajo. Zato bo vsakogar zanimalo njegovo stališče, ki je hkrati stališče večine bolgarskega naroda, do južnoslovanskega vprašanja. In njegov sestavek, napisan za naš tednik, pričujemo tem raje, ker se popolnoma ujema s stališčem, ki ga zavzemamo mi glede vprašanja južnega slovanstva od prvega dne.

Uredništvo.

Zgodovina nobenega slovanskega naroda ni bolj prepletena z zgodovino slovanstva sploh kakor zgodovina bolgarskega naroda. Začetek bolgarske omike, ki se začne pred tisoč leti na bregovih čudovitega Ohridskega jezera, služi kot osnova slovanske omike in oblike. Oblikovalci te omike, sveta solunska brata Ciril in Metod in njihni učenci na čelu s svetim Klimentom Ohridskim, katerih imena so napisana z zlatimi črkami v bolgarski zgodovini, imajo izredne zasluge tudi za druge Slovane, ki jih imajo prav tako za prve pionirje na področju tudi svoje omike.

Pozneje je slavni bolgarski car Samuel ustanovil močno slovansko državo.

V 18. stoletju se začne z ognjevitim pozivom makedonskega Bolgara očeta Paisija prepoved bolgarskega naroda. Osnovna značilna črta bolgarskega prepoveda je prizadevanje za duhovno in politično svobodo. V boju za politično osvoboditev sprejemljejo Bolgari zelo radi misel za sodelovanje z drugimi Slovani. Legija bolgarskih prostovoljcev se bojuje za časa kneza Mihajla Obrenovića skupaj s Srbi za njihno narodno stvar. Leta 1867. sklenejo zastopniki bolgarskega naroda z navdušenjem, delati za uresničenje južnoslovanske države, ki bi obstajala iz dveh enakopravnih enot: Srbije in Bolgarije.

Tudi danes je eno izmed osnovnih prizadevanj vsega bolgarskega naroda prizadevanje za uresničenje prave bratovske zveze južnih Slovanov, v kateri bi bili vsi štirje južnoslovanski narodi popolnoma enakopravni in se upravljali sami popolnoma svobodno. Vsi Bolgari so za pravdo južnoslovansko misel, ki jo razumevajo kot sredstvo za svobodnejši in popolnejši razvoj slovenskega naroda, hrvaškega naroda, srbskega naroda in bolgarskega naroda. Prava južnoslovanska misel ne samo ne sme biti ovira, ampak mora pomagati, da se ustvarijo najbolj mogoči pogoji za svoboden razvoj narodne individualnosti Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov. Prava južnoslovanska misel seveda izključuje pritisk enega južnoslo-

vanskega naroda na drugega, ona pomeni pravico vsakega južnega Slovana do popolnoma svobodne narodne neodločbe.

Na podstavi prave južnoslovanske misli bi mogli priti današnji dve južnoslovanski državi

Zoper duha malodušnosti

Zdaj, ko smo tudi Slovenci kedaj prišli na vrsto, da postanemo samostojni, so se s podvojenjo močjo vrgli na delo vsi podrejeni duhovi, suženjske nature, in čelo jim prepredajo gube očetovske skrbi nad nami, majhnimi, neboljjenimi, ki se ne bi znašli na tem zahotanem svetu brez tuje roke, ki bi nas vodila. Kajti taka je njih vera, vsaj za poslovno rabo njihovih koristarskih, odvečnih eksistenc: od tuje milosti živimo, glejmo, da bi nam, nehvaležnim, odtegnjena ne bila. In ker je bila doslej naša politična vzgoja taka, da sploh ni bila nobena politična, državljanska vzgoja, ampak samo vtepanje podložniške miselnosti in pa zavesti, da nam je usoda tako in tako naklonila poklicane voditelje, ki skrbijo za nas in brez katerih bi bili zgubljeni, je razumljivo, če je le še povsod preveč takih ljudi med nami, ki vse te čenčarije in neresnosti verjamejo. Verjamejo, čeprav je očitno, da bodo samo naši voditelji mogli kaj zgubiti, ne pa naše ljudstvo. Zato je prav v današnjih dneh koristno vsako delo, ki spodbija ljuljko malodušnosti, ki jo sejejo preužitkarji unitarizma in ki kaže njene črvice korenine. S tega stališča je pozdraviti zlasti sestavek »Spovračanje«, ki ga je napisal Adolf Vogel in ki za letošnje 9. in 10. številko »Sodobnosti«, tega odličnega obzornika za samobitno slovensko misel, in ki ga zaradi njegove resničnosti s tem predstavljamo tudi našim bralcem. Uredništvo.

Zoper se povračajo dvomi o naši gospodarski moči. Za primeroma dolgo dobo so se potegnili pod odejo, od koder smo upali, da ne bodo nikoli več zagledali belega dne. Saj so se dolgo razraščali v vso širino. Bilo je to v času prve diktature, ko se je sedaj že od vsakogar prekleti in celo od krušnih očetov zatajeni centralizem razbohotil po naši domovini. Njega uradni zagovorniki in tolmači so tedaj postavili teorijo o gospodarski šibkosti Slovenije, ki da ji je samo v takem sistemu obstati. Zatrjevali so, da nam prinaša centralistična ureditev v gospodarskem pogledu več koristi, kot nam jih pa jemlje, da živimo kljub vsemu morda drugemu videzu v resnici na račun drugih krajev države. S povešenim pogledom smo morali poslušati, da smo si znali v težkem bratovskem sporu vedno zavarovati vlogo tretjega, ki se smeji. V podkrepitve kampanje so se, navajale psihološko dobro preračunane krilatice o visokih presežkih naše trgovinske bilance z jugovzhodnimi pokrajinami, o koncentraciji skoraj vse industrije pri nas, o silnih stroških, ki jih povzročajo državi Slovenija v vojaškem pogledu, o tisočih orožnikov, uradnikov, trgovcev, obrtnikov in služkinj (niti na izgrubljena dekleta niso

do sodelovanja v duhu idealne ubranosti, kar bi bilo epohalnega pomena za njihno prihodnost.

Kolikor poznam smer simpatičnega lista »Slovenije«, ki tako resno in razumno obravnava vsa vprašanja, se ona ujema z zgorajšnjim pojmovanjem vprašanja vzajemnega razmerja južnih Slovanov.

Kar se pa tiče Bolgarov in Slovencev, so znane globoke vzajemne simpatije, ki obstajajo med njimi, nikoli jih ni nobena stvar razdvajala.

pozabili), ki žive zunaj Slovenije ob kruhu, ki jim ga dajeta Srb in Hrvat. Vsi ti in drugi podobni argumenti so bili zelo nevarni, ker so iz samih po sebi resničnih dejstev izvajali napačne zaključke, ker so z apodiktičnostjo svoje formulacije in spriči splošne nepoučenosti in nerazgledanosti mogle preslepititi zdravi razum, in ker so nazadnje podzavestno laskale še vedno močnemu občutku neodgovornosti, neboljjenosti in večne podrejenosti, ki smo se vanj v dolgem času naše težke zgodovine vrasli. Kot poslednji adut se je končno glasno zašepetala misel o »osvoboditvenem davku«, s katerim naj bi obremenili tehtnico, da izravnamo drugo stran, ki so jo težile silne vojne žrtve srbskega naroda. Sramotilnost tega početja je težko legla na nas in zastrupljala medsebojno razmerje. Srbi sami, tisti med njimi, ki so edini smeli izpregovoriti besedo o plačilu za žrtve, so z ogorčenjem odbili izigravanje prestanih izgub v korist peščici izkoreninjenecv iz lastne srede, ki jih je vprav trpljenje drugih potisnilo v bližino zlega teleta. Za Hrvate je temperamentno spregovoril Bičanić. Slovenci nismo tvegali odgovora.

Če je bil boj s stvarnimi argumenti proti poizkusi, vcepiti in poglobiti v nas občutek gospodarske (in politične) manjvrednosti zaradi tesnih razmer, ki smo v njih takrat živeli, zelo težak, je bila vendar celotna vladajoča ideologija tako evidentno zgrešena in lažniva, da smo prav zaradi tega mogli prestatiti to nevarno dobo brez težjega pohabljenja.

Sedaj je stvar drugačna, in priznati je treba, nevarnejša. Zoper so se pojavili v bistvu stari argumenti, vendar v prenovljeni obleki in, kar utegne biti usodno, z druge strani. Še več. Medtem ko se je svoje dni gibal argumentacija v zelo meglenih obrisih, se sedaj navajajo številke, ki so prenatane, da bi mogle biti slučajno vržene med nas. Navajajo se in ponavljajo od ljudi, ki od njih moramo zahtevati, da vedo, kaj govore, in da se zavedajo silne odgovornosti, ki jo nosijo.

Stvari, za katere gre, so tako zelo važne za celotno našo usodo, da ne smemo trpeti nobenega slepomišljenja. Postaviti moramo vsak dvom o nosilnosti naših gospodarskih osnov tako jasno in odkrito, kakor le gre. Zamolčati ne smemo vedoma nobene misli, tudi ako bi govorila proti nam. Prva stvar je resnično spoznanje. Iz njega bomo črpali, pa naj bi bilo še tako grenko, sil, ki nam bodo dale, da bomo izpili

Ivan Hrovat:

Ob „Kočevskem zborniku“

(Nadaljevanje.)

Vsekakor se mi zdi, da nekateri kočevski priimki kažejo na to, da so prišli od naše primorske strani, na primer Vidrih — Witreich. Vprašanje pa je, ali je bila ta kolonizacija od zahoda v dolino Kolpe in Čabranke samo enkratna ali večkratna. Zakaj tudi v Gorskem kotaru vidimo več nemških priimkov. Poleg tega ni verjetno, da bi se bil obdržal nemški občevalni jezik v dolini Kolpe od časa, ko je bila ta obsejalna, pa prav do konca 15. stoletja, ko se je obselila dragarska dolina. Zakaj slovenski živelj je bil v veliki premoči. Menda je tudi še okrog Čabra neko izročilo, da se je del prebivalstva priselil precej pozno na to ozemlje, in sicer deloma tudi od nemške strani. Izročilo bo sicer imelo najbrž v mislih rudarsko kolonizacijo, a morda bi imelo vendar še kaj zveze tudi s starejšimi dogodki. Zelo verjetno pa je, da je tudi v 17. stoletju prišlo nekaj mešanega prebivalstva v čabarsko okolico iz gorenjskih naselij in od Idrije.

Če se ozremo na priimke leta 1574. v dragarski dolini, vidimo, da se ločijo od tistih na ostalem kočevskem ozemlju, tako slovenski kot nemški, Slovenski so Žvaršing, Vogrin in Ahac; nemški Knavs, Vidervol, Benkol, Kramer, Žvaršinge, današnje Zvašnike, morda tudi Zbašnike, dobimo tudi v Kočah pri Kočevski Reki in na Gotenici. Knavsov ni nikjer drugje na kočevskem ozemlju, enako ne Vidervolov, pač pa sta vsaj danes oba doma na sosednjem ribniškem področju. Priimek Vogrin je zapisan še na vzhodnem kočevskem robu. Zdi se torej, da je v obeh primerih prišel od Kolpe navzgor. Vsekakor bi mnogo pomagalo do razjasnitve kolonizacije od juga, če najdemo kraj, od koder izhajajo Žvaršingi. Vendar pa je treba pripomniti, da nikakor ni samo to prebivalstvo, kot ga izkazuje urbar l. 1574., izvrševalo nadaljnje kolonizacije dragarske doline. Celo mnogo bolj se mi zdijo značilni priimki iz oko-

lice in današnji dragarski priimki. V Planini nad Čabrom imamo že tedaj priimka Poje in Osvald. Osvald oziroma Ožbolt je priimek, ki je doma danes na Babnem polju. Poje pa je doma pri slovenskih kotarjih nad Drago in Travo. Zelo zanimivo bi bilo poiskati, odhod sta oba prvotno doma. Poleg obeh teh imamo danes v dragarski dolini mnogoštevilne Ješelnike. Priimek pa, o katerem edinem pravi prebivalstvo v dragarski dolini, da je res še danes nemški med njimi, je Glatz, ki ga leta 1574. še ni tam. Poleg teh imamo v dragarski dolini večino priimkov, ki so doma v dolini Čabranke. Zanimivo je tudi, da je prav v tej dolini doma priimek Miklič, ki ga Kočevarji zaradi ljubljanskih hitlerjancev tako trdovratno zahtevajo zase in jim to celo Simonič prizna. Kdor pozna ljudske razmere, mu bo znano, da splošno radi jemljejo ob krstu imena, ki niso domača, oziroma da otroke kličejo s tujo obliko imena. Tako so delali Kočevarji, tako tudi Slovenci, ki so otroke klicali po načinu sosednih kočevarskih vasi z Mikl-om in Jakl-om. Njihove otroke so potem imenovali Mikliče in Jakliče. Priimek je torej gotovo nastal v pokrajini, ki je slovensko govorila, a je bila na robu kočevskega ozemlja, ali pa celo v vasi, kjer sta bila dva občevalna jezika, kar pa je manj verjetno, ker v takih vaseh se navadno najprej zgubi jezikovni čut za tvorbo novih priimkov. Za priimek Miklič se vsaj zdi, da ni nastal v Dragi in njenih dolinskih vaseh (Trata, Podpreska, Srednja vas in Lazec), ampak v slovenskih Kotih, ki so vedno imeli slovenski občevalni jezik, medtem ko je bilo v dolinskih vaseh vedno poleg prevladujoče slovenske v veljavi tudi kočevsko narečje kot občevalni govor. Ohranil se je, kot se zdi, prav zaradi stalnega doseljevanja nemškega življa, po letu 1890. pa s pomočjo ponemčevalne šole.

Toda prav tako kot v dragarsko dolino, se mi zdi, je prihajal tudi nemški doseljitveni tok, poleg močnejšega slovenskega, v današnje občino Kočevsko Reko, odtod pa še naprej po ostalem kočevskem ozemlju. Vsi seznami priimkov dokazujejo, da je šel neprestano kolonizacijski tok od juga navzgor. Kakor vidimo to danes, vidimo

isti prizor iz priimkov, ki so danes v osrednji kočevski pokrajini že čisto doma, v urbarju pa so bili komaj na južnem robu kočevskega ozemlja ali pa celo še v dolini Kolpe. Tomci so bili tedaj doma čisto v dolini Kolpe, danes so že navadni priimki v Selu (Zeljnah). Enako Štimci, ki jih tedaj niti še v osilniški občini ni bilo, so pa značilni za ves dejansko slovensko govoreči »Gorski kotar«. Celu urbar izpričuje že isto, ko nima v Štalcerjih nobenega Štalcerja več, pač pa več njih v koprivniški občini. Seveda je to za čas, preden se je spisal urbar, še bolj razumljivo, ker je turški naval prihajal od juga. Vendar pa se mora reči, da tudi po tistem času, ko so bili turški vpadi že končani, in to je bilo skoraj točno z urbarjem, naseljevanje od juga navzgor ni prav nič prenehalo prav do današnjih dni. Seveda se je vršilo tudi doseljevanje od severa na jug, a to doseljevanje je komaj šlo kdaj čez Stojno. Kar pa je šlo ribniškega doseljevanja čez Grčarice, se je redno že v prvem rodu tu ponemčilo enako kot v glavni kočevski dolini. Gotovo je seveda, da se je nemška kolonizacija po Ortenburžanih vršila tudi od severa v kočevskoreško dolino, vendar se zdi, da so tudi od juga morali pripekljati precej kolonistov, morda celo nekatere zgolj nemške skupine. Tako bi sodil, da so od juga, od doline Kolpe, prišli v kočevskoreško dolino Svajgerji, Majzli, Rauhi, Vitrajhi, in na Zdihovalo tudi Vitineti, o katerih bi skoraj tudi dvomil, ali so nemškega porekla. Zakaj danes imajo vsaj ponekod Kočevarji sami ta priimek za slovenski, in gotovo je tudi, da je njegova slovenska oblika Butina, ki je zastopana na Kostelskem (Banjaloka). Prav tako se mi zdi, da je moral priti od juga priimek Wolf, ki je precej dobro zastopan v čaberski okolici, čeprav ga ima tudi že urbar v osrednji kočevski pokrajini. Prav tako so prišli najbrž od juga Ostermani, ki so danes ohranjeni samo še na tem južnem robu in se večinoma štejejo za Slovence ali pa je šola šele zadnji rod ponemčila. Verjetno sta prišla od juga tudi Vec in Huter. Da je Reinschal iz Borovca prišel od juga, izpričuje isti priimek v Belici.

(Dalje.)

grenkobo do dna in si za bodoče natočili slajše in prijetnejše pijače.

Izrečene so bile besede, katerih edini smisel je mogel biti prikrito priznanje, da nam je centralizem na gospodarskem in finančnem področju vendarle dajal več, kot pa nam gre in da moramo biti zelo previdni pri jemanju svobodne uprave, ki se nam ponuja. Vse govori zoper to, da bi bila gornja trditev resnična: Neštete spomenice, razprave in članki, ki niso bili nikoli z nasprotnimi argumenti ovrženi, obširne in podrobne analize državnih preračunov, ki so jih izvedli akademiki, gore izkušenj vseh tistih, ki so neposredno ali posredno — spomnimo se le na tisoče vlagateljev — prišli v stik z nasledki ekonomskega in finančnega centralizma; na drugi strani pa siloviti in trdovratni odpor, ki bi bil povsem nerazumljiv, ako bi tak sistem donal vladajočim pokrajnam ali državi finančno in ekonomsko škodo.

Vsak dvom o zmogljivosti naših gospodarskih sil, ako naj verjamemo v njegovo odkritost, mora biti spričo dvajsetletne težke resničnosti, ki nam je govorila zelo jasen in nedvoumen jezik, podprt z dejstvi, katerih trdnost in zanesljivost je mogoče vsestransko preizkusiti. Vsako kabinetno namigavanje in razpravljanje za zaprtimi vrati more koristiti samo

nasprotniku slovenske narodne misli. Ne more nas biti strah čistega vina, saj nepobitno spoznanje, da v resnici živimo od gospodarske miloščine kogar koli, bi moglo le še stopnjevati voljo, da se postavimo na lastne noge. Mar hočemo zidati svojo bodočnost na žuljih tujih rok? Miloščine, ki bi negovala našo narodno neobgljenost in nas varala o resnični moči našega narodnega organizma, nočemo, ker vemo, da je strup za narodovo bodočnost. Razkrijte resnice ne bi torej v nobenem primeru moglo škodovati slovenski narodni misli in nas vrniti na pota, ki jih hočemo za vedno zapustiti.

Čemu torej besede in številke, ki so bile kot nož v srce?

Če naj gledamo v njih spovračanje zlih duhov naše skupne, v dolgem suženjstvu mroče narave, tedaj zberimo vse sile, da jih v sebi zatremo in za vedno iztrgamo poslednje ostanke hlapčevskega duha, da nam ne bodo zapravili bodočnosti v svobodi, ki si jo tako zelo želimo, ki jo tako zelo potrebujemo.

Če pa so v ozadju računi — tedaj bo to ena težjih preizkušenj naše vere v človeka, ki je z nami iste krvi. Vemo, da jo bomo navsezadnje prestali, ker smo mladi in zdravi. Vendar strah nas je razdejanja, ki ga bo boj prinesel.

Opazovalec

Svarilo, ki mora biti res zanimivo

»Slovenski narod« poroča o »zanimivem svarilu«, ki sta ga menda prejeli obe komisiji za ureditev pristojnosti slovenske banovine. V njem baje poudarjajo neki naši »gospodarstveniki«, da finančna slika Slovenije nikakor ni taka, kakor se je naglašalo v agitacijske namene.

Predvsem je v tej stvari zanimivo, da tega »svarila« tisti »gospodarstveniki« nočejo predložiti javnosti, ki bi najlaže presodila, kje je resnica. Očitno gre za take gospodarstvenike, ki so se začeli seliti na jug, pa se boje, da bi jim v svobodni Sloveniji, ki bi ne bila težje obremenjena od Beograda, zrastle prehuda konkurenca, ali pa imajo na jugu kake druge stvarne koristi, ki bi svobodne Slovenije ne prenesle. Kajti naravni nasledek svobodne Slovenije bo seveda, da bodo tudi na jugu morali plačevati javne dajatve v vse večji meri, in to seveda vsem tem industrijskim selicem ne more iti v priklad.

Sicer bi pa na tem mestu — res ne vemo, koliki že — pokazali spet na dvojne vkladnih politično-gospodarskih resnic.

Prva je ta, da menda vsaj noben resen človek ne misli, da bi bila čaršija držala centralizem iz »ideologičnih« razlogov, da bi ga bila torej držala kedaj samo še teden dni, ko bi se pokazalo, da ni donosen.

Druga je pa ta, da ne more noben resen človek pričakovati na svetu kaj podarjenega. To se pravi, da ne samo ne bomo nikoli nič dobili, češar ne bomo sami plačali z javnimi dajatvami, da pa nam bo zato še tista pravica vržena kot miloščina, če in dokler bomo odvisni od nje.

Zato se nam zdi, da tisti »gospodarstveniki« ne spadajo niti med preudarne niti med daljnovidne niti med pokončne Slovence — če ne gre navsezadnje za kake navadne jugoslovenarje.

Slovcem naj sodijo pravi slovenski sodniki!

Dne 1. listopada t. l. bo začelo poslovati slovensko vrhovno sodišče v Ljubljani, ki je bilo doslej privesek hrvaškega stola sedmerice v Zagrebu. S tem bomo imeli v Sloveniji na lastnem ozemlju zadnjo in najvišjo sodnijsko stopnjo. Slovenski sodniki oddelka B stola sedmerice se bodo preselili v Ljubljano. Pri oddelku B stola sedmerice v Zagrebu je bil dosedaj slovenski senat, ki je presojal pravne zadeve iz Slovenije, in pa dalmatinski senat, ki je sodil v pravih iz Dalmacije. V Zagrebu je bilo sedem slovenskih vrhovnih sodnikov. Ker je pa treba za plenarne seje zraven predsednika vrhovnega sodišča še 11 vrhovnih sodnikov, bo treba zaradi tega, ker je bilo pri oddelku B stola sedmerice le 7 slovenskih sodnikov, število sodnikov pri samostojnem slovenskem vrhovnem sodišču v Ljubljani zvišati. Nikomur ne sme pa pasti v glavo, da bi mogli biti novi sodniki pri samostojnem slovenskem vrhovnem sodišču v Ljubljani kaj drugega kot Slovenci po prepričanju. Sodnijsstvo je tista oblast, ki stoji nad državno upravno oblastjo, in vanjo morajo imeti državljani popolno in neomejeno zaupanje. Dobro sodnijsstvo je najboljša poročila za pravni red, brez pravnega reda in pravice pa ne more obstati nobena državna skupnost. Slovensko sodnijsstvo je svoje dni uživalo velik ugled. Če pa naj dele sodniki pravico po pravici, je treba, da poznajo razmere in življenje v svojem področju, da čutijo z ljudstvom in seveda da obvladajo popolnoma ljudski jezik. Ljudstvo mora imeti trdno vero v nepristranost, pravičnost in stvarno sposobnost sodnikov. Kakšne boje smo Slovenci bojevali v Avstriji za to, da bi Sloven-

cem sodili slovenski sodniki, se še dobro spominjamo.

Hrvatje so v banovini Hrvaški sedaj odstavili vse tiste sodnike, ki so nasprotovali Hrvatom v njihnem boju za hrvaške pravice in do katerih nimajo in ne morejo imeti zaupanja. Govori se pa, da neki ljudje hočejo nekaj tistih sodnikov, ki so bili doslej v Zagrebu pri hrvaških sodiščih in so jih Hrvatje dali na razpolago pravosodnemu ministru v Beogradu, spraviti sedaj k novemu samostojnemu slovenskemu vrhovnemu sodišču v Ljubljano. To je pa treba pod vsakim pogojem preprečiti zaradi dobrega pravosodja v Sloveniji. Odločujoči politični krogi v Sloveniji morajo napeti vse moči in uporabiti vsa sredstva, da ne pridejo taki sodniki, ki so jih Hrvatje odstranili iz hrvaških sodišč oziroma iz sodnih stopenj, ki so sodile Hrvatom, k slovenskemu vrhovnemu sodišču v Ljubljano! Pa naj bo kdor koli, ki so ga dali Hrvatje na razpolago pravosodnemu ministru v Beogradu! In če je tudi zmožen slovenskega jezika in pozna postave, ki veljajo v Sloveniji! Slovensko vrhovno sodišče mora biti slovensko na zunaj in na znotraj! Slovenski vrhovni, slovenski najvišji sodniki morajo biti možje, do katerih bo imel lahko vsak pravi in resnični slovenski človek resnično spoštovanje in zaupanje! Slovenski človek ima tako tenek pravni čut, kakor malokdo, ima pa tudi pravico zahtevati, da bodo tisti, ki mu bodo delili pravico v najvišji sodnijski stopnji ljudje, ki bodo tudi vredni njegovega zaupanja!

A. B.

Obravnavanje o državni preureditvi

»Ekonomska politika« od 22. t. m. prinaša dolg uvodnik pod naslovom »S. D. K. (Kmečko-demokratska koalicija) se ni odpovedala zahtevi, da se država razdeli na pet banovin«. Pravi, da je sedaj po sklenjenem sporazumu med dr. Mačkom in Dragišo Cvetkovićem postalo vprašanje, kakšno stališče bo zavzemala SDK od ciljev, ki si jih je sama postavila v resoluciji od 1. avgusta 1928 v Zagrebu, ki jo je odobril tudi pok. Stjepan Radić. Ta resolucija je namreč odločno zahtevala, da se uredi država tako, da postanejo v njej vse narodne, zgodovinske in kulturno-politične individualnosti svobodne in neodvisne in da predstavljajo samo navzven vse skupaj državno celoto. Ves čas diktature se SDK tem zahtevam ni odpovedala. Tudi sporazum med Mačkom in Cvetkovićem pomeni samo prvi korak do postavljenega cilja. Sedanji položaj v državi je treba šteti za začasnega, kar je jasno poudaril inž. Košutić, češ da odločilni boj šele pride, s čimer je povedal, da za Hrvatje ni niti obseg niti pristojnost banovine Hrvaške nekaj dokončnega, že celo pa ni še niti načeto vprašanje ureditve in razmejitev ostalih banovin.

Značilno pa je, da so se zoper sporazum izrekle ravno tiste srbijanske stranke, ki se delajo, kakor da so demokratične. Pravijo, da ga niso odobrili volilci. Toda hrvaških volilcev pač ni bilo treba vpraševati, če odobrujejo Mačkovo delo, kajti zaupanje so mu dovolj razločno pokazali. G. Dragiša Cvetković pa ni podpisal sporazuma v imenu kake stranke ali srbjskega naroda, ampak kot vladni predsednik. Zato ni sporazum prav ničesar spremenil v srbjskih pokrajinah, razen kvečjemu to, da imajo tam sedaj tudi več svobode. Sicer pa te stranke v vseh treh letih, kar so se pogajale s Hrvatji, niso ničesar storile za uresničenje hrvaških zahtev, kar dokazuje, da jim je šlo samo za to, da pridejo s pomočjo Hrvatov do oblasti. Naj je poslej zoper sporazum, kdor hoče, nihče ne bo dosegel, da bi se povrnili na staro. Da te srbijanske stranke niso demokratične, se je pokazalo zadnje dni, ko zahtevajo nekateri njihni prvaki, med njimi tudi

UGODNE CENE!

Na ugodna mesečna odplačila

IGN. VOK LJUBLJANA
TAVČARJEVA UL. 7

eden izmed strokovnjakov pri sklepanju sporazuma dr. Ilić, da se reši vprašanje srbjske banovine na popolnoma nedemokratičen način. Drugi tak strokovnjak prof. Tasić se trudi, prikrajšati pravice banovine Hrvaške. Vsi ti pa bi hoteli napraviti srbjsko banovino pred svobodnimi volitvami. Kdor pa to zahteva, gotovo nima pravice, da poudarja svoja demokratična načela.

Meje med banovino Hrvaško in drugimi banovinami še niso dokončne. Največ skrbi v tem pogledu prizadevata Bosna in Hercegovina, ki ju bo težko pridružiti eni ali drugi deželi. Zato se šteje za najboljšo rešitev osnovanje posebne banovine, čemur se Hrvatje ne bi zoperstavljali. Vsaka druga rešitev bi povzročila težke pretresljaje, in če so srbijanske stranke res demokratične, bi morale sprejeti v tem pogledu odločitev ljudstva. Ljudstvu v Bosni in Hercegovini pa je treba dati mogočnost, da se samo svobodno izjavi o položaju, ki naj ga ima njegova dežela v državi.

Prav tako zahteva enake pravice tudi Črna gora, katere vprašanje je bilo samo zaradi terorja postavljeno v stran. Če bodo smeli Črnogorci v svobodnih volitvah povedati svoje mnenje, bodo gotovo zahtevali zase posebno banovino. Srbijanske tako imenovane demokratične stranke pa so odločno zoper to, da bi Črnogorci sami odločali o svoji usodi, s čimer dokazujejo, da jim ni do demokracije, ampak do hegemonije.

Jugoslavija sestoji iz treh delov: iz dveh kraljevin (Srbije in Črne gore) in iz svobodne države Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki so bili pred vojno v sestavi Avstro-Ogrske. Vsi ti deli morajo dobiti mogočnost, da svobodno odločijo, kakšen bo njihni položaj v skupni državi, če hoče država doseči, da bo urejena po volji vseh svojih delov.

Čudni demokrati

Srbjski demokrat Radmilo Stojilković je dejal pred kratkim na nekem zborovanju v Skoplju, da v tej državi ne smejo biti Srbi nezadovoljni, da pa bodo nezadovoljni, dokler ne dobe v državi mesta, ki jim gre, in popolno državljansko in politično svobodo. Pristavil je še, da pričakujejo Srbi od Hrvatov popolnega razumevanja za svoje prizadevanje.

Da so take izjave pri nas sploh mogoče, da se tako brezskrbno tjavdan postavljajo dejstva na glavo, gotovo ne dokazuje previsoke ravni politične npravstvenosti in kulture.

Morebiti bomo najbolj nazorno podali te srbjske zahteve, če jih pokažemo z druge strani.

G. Stojilković pravi, da ne bodo Srbi prej zadovoljni, dokler ne dobe v tej državi mesta, ki jim gre. Očitno torej go njegovi trditvi tega mesta nimajo, sicer bi ga vendar ne zahteval. Če ga pa nimajo, ga mora vsekako imeti nekdo drugi, ker država ni nekakšen prazen prostor v političnem svetu, ampak prav zelo stvarna prikazen, ki jo čutimo vsepovsod in na vsak korak. In ta drugi spet ne more biti drugi, kakor ti preklicani Hrvatje, ki so zdaj dosegli delno samoupravo doma, ali pa celo Slovenci, ki ves čas izkoriščajo svoje uzurpirano mesto pa zidajo s srbjskim denarjem bolnišnice v Sloveniji namesto državne tiskarne v Beogradu, vseučiliške stavbe v Ljubljani namesto postajna poslopja v Skoplju.

Še bolj imenitna zahteva pa je tista, da hočejo Srbi popolno politično in državljansko svobodo in da zahtevajo od Hrvatov popolnega razumevanja srbjskih želja. Samo to naj bi bil ta čudni demokrat povedal, kdaj je en sam Hrvat bil zoper politično in državljansko svobodo, če niso prav Hrvatje bili zmeraj zanjo tako doma kakor v Srbiji. Mislimo pri tem seveda samo na prave Hrvatje, pa seveda tudi na prave Slovence, namreč na tiste, ki se niso nikoli udinjali kakšnemu unitarističnemu programu. In če bi bil g. Stojilković mislil naravnost in pošteno, bi bil moral priznati,

da so ravno Hrvatje pri vseh omejitvah politične in državljanske svobode najmanj sodelovali, priznati bi bil moral, da je naša javnost vsaj ponekod s prihodom Hrvatov na oblast svobodnejše zadihala, in povedati bi bil tudi moral, da niso hrvaški ministri krivi, če ni politične in državljanske svobode več, kakor je je.

Na naslov srbskih demokratov pa moramo pri tej priložnosti nasloviti odkrito besedo. Zadnji čas je, da se preneha s podobnim izkrivljanjem resnice in dejstev, a zlasti še tako očitne resnice in dejstev. Kajti to izkrivljanje ne more imeti drugega namena, kakor da hujska srbsko javnost zoper sporazum, da ji hoče z neresničnimi ali napačno podanimi trditvami in dejstvi vcepiti prepričanje, da je pravica Slovencev in Hrvatov krivica za Srbe. Kar mora pa vsakogar najbolj pogreti, je to, da gre pri vsem tem za popolnoma jasne in stokrat dognane stvari, glede katerih si mora sleherni biti že pri prvem pogledu na čistem.

In vsekako so to čudni demokrati, ki zahtevajo demokratskih svoboščin od tistih, ki jih niso nikoli zmanjševali in jemali, katerim so bile marveč še v vse višji meri vzete, za prave krivce pa nočejo vedeti, kaj šele govoriti o njih.

Miselna zmešnjava

Dr. Gjorgje Tasić je bil eden izmed strokovnjakov, ki so imeli nalogo, preučiti pogoje sporazuma med Hrvati in Srbi. To strokovnjaštvo pa je dalo menda Tasiću povod, da ob vsaki priložnosti razklada javnosti svoje precej neuravnoteženo in ne do konca premišljeno mnenje. Te dni je imel spet v Belgradu predavanje, v katerem je razlagal, da vodi federacija zmeraj do enotnega naroda. Kot primere zato pa je navedel zlasti Zedinjene države ameriške in Nemčijo.

Ob takem predavanju in takih mislih se mora najprej zavzeti vsak človek, ki mu ne zbežlja zdrava pamet in logika z vsakim spreminjenim političnim položajem: počemu so pa potem jugosloveni pridigali s tako vnemo celih dvajset let, da pomeni federacija razpad države, če ima tolikšne ne samo državotvorne, ampak celo narodotvorne sile v sebi? Vprašanje je to, ki pojasnjuje bolj ko vse drugo neodkrito igro našega nacionalstva, ki pojasnjuje zlasti, da jugoslovenom ni nikoli šlo res za pravo edinost in bratovstvo med južnoslovanskimi narodi, ampak zgolj za samopašno izkoriščanje dveh narodov tretjemu v korist.

Pri tej priložnosti naj še posebej poudarimo, da je tudi Tasić seveda jugosloven in da je pri tem predavanju napovedani razvoj federalizma v smeri oblikovanja enotnega naroda že kar prehitel, pa razglasil, da smo Slovenci, Srbi in Hrvatje že danes en narod. Sicer logika te trditve res ni najmočnejša, toda mar je pravemu jugoslovenu za takšne miselne skoke.

Miselna pomanjkljivost tega jugoslovenskega umovanja je tudi razvidna iz primerov, ki jih navaja Tasić. Kajti Amerikanci in Nemci so bili enoten narod tudi, preden so osnovali svoje zvezne države, en narod z enim jezikom, eno omiko, skupno narodno zavestjo. Če bi bilo Tasiću šlo za stvar, bi nam bil raje prišel z drugim primerom, ki bi nam bil v vsakem primeru bližji. Švicarska zveza na primer obstoji iz štirih narodov,

ki so v vsakem pogledu popolnoma enakopravni. Toda nihče ne bo trdil, da je federacija napravila iz švicarskih Nemcev, Francozov, Italijanov in Retoromanov en narod z enim jezikom, in tudi nihče si ne bo upal trditi, da obstoji na katerikoli strani v Švici kakšna taka namera. Slabo bi bilo tudi za Švico, če bi obstajala: že davno se ne bi mogla več upirati privlačujoči sili enakorodnih sosednih narodnih držav. Ker pa ravno takih prienačujočih namer v Švici nikoli ni bilo, ker se vsak Švicar vsakega izmed štirih narodov zaveda, da ga nihče ne misli umesiti v kakšno edinstveno testo, zato tudi tako ljubi svojo sicer narodno neenotno, a v ljubezni do prave svobode enotno državo. Zato so bili tudi zastoj vsi poskusi nacionalistične Nemčije in Italije, zanetiti v Švici pri svojih sonarodnjakih kakšno iredentistično gibanje.

Ravno pri švicarskem zgledu bi se lahko vsak jugosloven marsičesa naučil, če bi se mogel in hotel.

Pa tudi sicer je vsa tista razlaga federacije dovolj klavrna.

Federacija, to je prihajajoča nova oblika sožitja narodov, vsaj sožitja miroljubnih, demokratskih narodov. Danes se je zahodni svet začel že resno pripravljati, da ustanovi zvezo vsaj kulturno bližnjih narodov. V velikih angleških listih beremo lahko vsak čas razglabljanja o tem vprašanju, kar je tem bolj pomembno, ker so bili do zadnjih časov ravno Angleži tisti, ki so gledali doslej na taka vprašanja s stališča svoje močne otoške osamljenosti precej skeptično.

Pri nas pa prihajajo menda prav zato ljudje, ki bi hoteli veliki misli prihajajoče državnozvezne misli vtisniti pečat unitaristične nasilnosti.

K sreči se velike misli ne ravna po majhnih ljudeh.

Uradna ugotovitev o „ogražanih“ srbskih koristih

Mi smo res več ko dovoljkrat kazali na to, koliko so vredne trditve raznih srbskih strank pa tudi kulturnih organizacij, ki so se postavljale v držo, kakor da Slovenci in Hrvatje s svojo zahtevo po pravici ogražajo srbstvo, ki ga morajo one braniti. Že misel sama je abotna, da bi mogla pravica za enega biti krivica za drugega. Ker pa je navsezadnje moral za vso to abotnostjo stati neki namen, je očitno, da je šlo tem bojevnikom za srbske pravice samo za to, da prikrijejo pred lastnim ljudstvom svoje nečedno, izkoriščevalno delo nad Slovenci in Hrvati in da ga pod raznimi državotvornimi publicami pridobe za to, da bi se še dalje bilo za njihne preužitkarske koristi. Zato mora biti nam, a tudi vsakemu drugemu pravicoljubnemu človeku, v prav posebno zadoščenje, da so bile te hegemonistične laži in zavijanja dne 18. t. m. zavrnjene takorekoč uradno od najbolj poklicane strani, namreč od sedanjega vladnega predsednika Cvetkovića samega. Dotično mesto Cvetkovićevega odgovora se glasi:

Ugotoviti moram, da v zadnjih dvajsetih letih v tej skupni državi vprašanje srbstva ni bilo nikoli postavljeno na dnevni red, in da zato, ko smo reševali hrvaško vprašanje, nismo imeli potrebe, reševati srbsko vprašanje. Pravice, ki so dane Hrvatom, niti

malo ne zmanjšujejo srbskih koristi, niti ni novi položaj Hrvatov v naši državi v čemer koli kompromitiral položaja Srbov. Delalo se je, da se popravijo grehi preteklosti in da se privedejo v ravnotežje v državni skupnosti koristi hrvaštva s koristmi srbstva, da se da pravica tistim, ki niso bili zadovoljni...

Mali zapiski

Slovenščina in jugoslovenščina

Zadnje »Ponedeljsko Jutro« je ponatisnilo iz Vodnikovih »Novic« nekaj njegovih poročil iz časov francoskih vojn pred 140 leti. Kdor je bral tisti živi, sočni, ljudski jezik Valentina Vodnika in ga primerjal z obdajajočo ga jutranjo žurnaljščino, tem tipom neljudskega, neživega, kakor sračje gnezdo iz vsega Balkana skupaj znešenega in zmašenega volapükovskega jezika, ta vidi, da je bilo za to zvrst ljudi zastoj vse delo naših velikih mož od Trubarja čez Vodnika in Prešerna pa do Cankarja. Pride človek, pride list, ki komaj jeclja v njihnem jeziku, pa mu dajejo naše posebne razmere pravico in mogočnost, da s stoti natisnjene plaže duši našo jezikovno omiko, to podstavo sleherne omike sploh. Še več, te razmere mu dajejo celo pravico, da sodi o njih in da presoja njihno delo po tem, koliko mu gre v priklad pri ustvarjanju novega lažislovenskega človeka, ki bi naj ta neresnični, nenaravni jezik govoril!

In tako nam daje ena sama jutranja številka priložnost, da lahko vidimo padec, ki ga je doživel v jugoslovenski časnikariji naš jezik.

A dokler je to mogoče, tudi naše ozdravljenje ni mogoče.

Uspeli slovenske politike

Zaposlenost v Sloveniji pada spet, in sicer v zadnjih tednih s strahovito naglico.

Od lanskega septembra do letošnjega je padlo število zavarovanih delavcev in delavk pri slovenskem okrožnem uradu za 2285.

To padanje pa je prav za letošnjo zimo posebno naraslo. Samo od 1. do 15. septembra je padlo število zaposlenih za 9000 oseb.

Pri tem pa je padla tudi že tako ne več previosa meza.

Samo draginja je začela naraščati.

O kmetu, ki je umeščal vojvode

»Koroški Slovenec« je prinesel sestavek o slovenskih svobodnih kmetih, na kar je prejel tale dopis, ki ga je priobčil pod zgorajšnjim naslovom:

V predzadnji številki našega lista omenjate kmetakoseza, ki je pri Krnskem gradu ustoličeval koroške vojvode. Stari viri pripovedujejo, da je imel to pravico neki rod, ki je imel svoja posestva v bližini Krnskega gradu. Pozneje je bila pravica združena z dvema zemljiščema v Pokrčah in Blažji vesi. Po tem se je posestvo imenovalo knežje zemljišče (Herzoghube). Zadnji kmet, ki je umeščal kneza na kamnu, je bil Jurij Šater ali Schater. Njegova rodovina je izumrla 5. junija 1823. Ob tej priliki so se ga spomnili tedanji listi z obširnimi zgodovinskimi sestavki.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Razvoj dogodkov je potrdil pravilnost njegove sodbe. Mnogi so kajpada razočarani. Najbolj tisti, ki se uče zgodovine iz romanov in iz španskih poročil. Sienkiewiczovi junaki še niso poljski narod, kakor tudi ne tisti grof, ki ga je hodil predstavljati na naše zlete in kongrese.

Državne meje so se premaknile, življenje je ostalo pa nespremenjeno. Prav za prav se je poslabšalo. Grofje, ki so se nam hodili kazati, niso bili zastopniki ljudskih množic. Te so ostajale doma, cepile užigalice, spravljale lug za prihodnje perilo, shranjale slanico za vnovično kuhanje krompirja. Grofje niso govorili o takih rečeh, molčali so tudi njihovi vrtarji, napijajoč slovanskim gostom.

Nedavno je govoril pan Ariel Štern zelo bojevito. »Bojevali se bomo do zadnje kaplje krvi,« je dejal. Zares, tudi poljski narod ima junake, vredne naših strelcev. Rekši je zavil baron okoli ogle, vzal pot pod noge in odhitel na branik zahodne demokracije. Narod pa je ostal s svojo krvjo.

Ariel Štern ni šel in se obesil, kakor trdi Rudolf Kresal. On še živi in bo še dolgo živel. Prav te dni zbira John Bull njegovo sorodstvo na velik rodovinski posvet. Šternovka si je pa uredila udobno v Parizu. Sedaj ji drugi prižigajo lučke in jej pomagajo pri petju. O, Pariz je nazadnje našel samega sebe.

Tisti, ki ga je bil videl Kresal viseti, je bil kak občinski revež, če ne celo subverziven element. Škoda, da ni navedel nobenih znamenj za ugotovitev njegove istosti. Šterni preveč ljubijo živ-

ljenje — svoje namreč —, da bi se obešali, tako ljubijo, da dajo še drugim krvaveti zanje.

Višeca smrt ni šternovska. Tako umre le kak Štefan. Kresalov se je košatil vso »prepovedano mladost«, kljuboval je vsem avtoritetam, nazadnje je pa klecnil zaradi — mature. Sicer je pa storil čisto slovensko smrt. Umrl je v afriškem pesku za tuje koristi. Lepše in še bolj slovensko bi bilo, če bi ga bil pustil umreti doma, v hiralnici. Imel bi spodoben pogreb četrtega razreda in ganljiv govor na grobu. Pa je tudi tako prav, vsaj ni nobenih skrbi zastran nagrobnika.

Verovšek je zavihal rokave brez mature. Njegova matura je bilo življenje. Ni se lovil za legionarskim kruhom, ki je sicer trd, pa vendar zagotovljen. Postavil je moža na domačih tleh, na skopi slovenski zemlji. Moč da tudi ovsenjak, če sta zavest in trdna volja.

Dr. Tavčar je nekoč odklonil, da bi imel hlapec volilno pravico, enako gospodarjevi, ki »ima pod palcem«. Še razločneje je označil bogastvo duha podpalčarjev eden njegovih prijateljev s temile besedami: »Za delavca je dosti čik in frakeljšnopsa«. Za njih resničnost porokujejo stari »Slovinci« in »Tobačni delavec« iz leta 1907.

Mož je bil imovit, veljal je za vzornega gospodarja. Za takega velja sploh vsak imovitež, ne glede na to, kako si je nakopal svoj imetek. Odločil se je za čik najbrž zato, ker zanj ni treba užigalic. Blaginja se začelja z varčevanjem pri užigalicah. Tudi bi z njih cepljenjem izgubil hlapec preveč časa. Razen tega se porabi čik na poljski način lahko večkrat: prilepi se ob steno, an ko se posuši, je spet »užiteno«. Stari čikarji so imeli take koticke v primernih razdaljah podobno poštnim nabiralnikom.

Zganje brez klobase je kakor kava brez sladkorja ali golaž brez kruha; verjetno je torej,

da je, govorec o jeružu, mož mislil tudi na pri-grizek, vsaj na slanino. Če je ta domneva pravilna — in zakaj bi ne bila —, potem je on začetnik minimalne mezde.

Vsak narod ima posebnosti, ki so značilne zanj. Profesor Josip Stare nas seznanja v knjigi »Kitajci in Japonci« z več posebnostmi v takrat še nebeškem cesarstvu. Med drugim pripoveduje, da zauživa reven Kitajec meso privezano na vrvi. Čez čas meso izvleče, in ko je spet lačen, ga znova pogoltne. Tako da ponovi večkrat.

Je neka podobnost med kitajskim mesom, poljsko solnico in slovenskim čikom, skoraj kakor med indogermansčino in nekaterimi evropskimi jeziki. Kaj če imajo navedene posebnosti svoj začetek v slovenskem čiku? Tu se odpira široko polje sociologu, vredno truda, da slavi zraven svojega še naše pošteno slovensko ime.

Slovinci se radi slavimo. Če je le mogoče brez stroškov, pa tudi brez truda in napenjanja možganov. Slednje nam je od naših vodnikov. Toda tiho, da jih ne vzdramimo. Naj spe spanje pravičnega.

Ko sta pred leti pristala s svojim zrakoplovom v Prekmurju belgijska znanstvenika Piccardov sin in njegov spremljevalec Cosins, so prihiteli naši prvi možje, da jima izrečejo dobrodoščilo v imenu slovenskega naroda. Če rečem prvi, imam v mislih geometrijski pojem, ne kako drugo merilo.

Privedli so ju v Ljubljano. Pot sem je bila daljša in napornejša kakor iz Belgije do Prekmurja. Morala sta na magistratni balkon, da so ju videli vsi ljubljanski firbci. Po tisku je zavrsalo: Sedaj bo zvedel svet, da smo tudi Slovenci. Blagoslovljena tista sapa, ki nam je naklonila tako srečo! Da je pihala le malo bolj vzhodno, bi vzklikali mi: Tam so Madžari... (Dalje.)